

Голові Разової спеціалізованої
вченої ради PhD 8083
Запорізького національного
університету,
доктору юридичних наук,
професору Колпакову В.К.

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України Дрозда Олексія Юрійовича на дисертацію Франковської Світлани Андріївни на тему «Фінансовий моніторинг політично значущих осіб як інструмент протидії корупції: правовий аспект», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Наявна в Україні законодавча база щодо використання фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції потребує вдосконалення, навіть попри «інтенсивну періодичність» оновлення її положень, оскільки вона не відповідає в повному обсязі європейським і міжнародним правовим стандартам «антикорупції» стосовно зазначеної групи осіб, вплив яких на внутрішні та зовнішні політичні, економічні й інші процеси є суттєвим та діяльність яких є «діяльністю з високим рівнем ризику впливу», який може бути не лише правомірним, а й з високою мірою ймовірністю неправомірним, з відповідними прогнозованими наслідками.

Визначення євроінтеграційних векторів як пріоритетних для України на найближчу перспективу істотно актуалізують потребу в концентрації зусиль держави стосовно імплементації в національне законодавство європейських і міжнародно-правових стандартів регулювання суспільних відносин як загалом, так і передусім у тих сферах, які є традиційно «проблемними» в Україні. Однією з таких «проблемних сфер» була і, на жаль, залишається сфера протидії корупції, зокрема тій частині, яка безпосередньо пов'язана з діяльністю політично значущих осіб, роль і значення яких у державі (внутрішня та зовнішня політика) переоцінити досить складно. Серед усього

антикорупційного інструментарію значущістю вирізняється фінансовий моніторинг зі своєю цільовою, адресною, аналітико-попереджувальною та профілактично-реагувальною специфікою, що власне актуалізує необхідність зосередження уваги спільноти на пошуках найбільш оптимальних шляхів ефективного його використання, зокрема стосовно різних категорій осіб, у тому числі й політично значущих осіб. З огляду на особливість правового статусу останніх, навіть після припинення безпосередніх відносин їх із публічною владою та набуття статусу «політично значущої особи в минулому», її вплив недооцінювати не можна, оскільки «колишніх PERs не буває», що вимагає приведення національного законодавства в частині регламентації засад використання фінансового моніторингу політично значущих осіб у відповідність до європейських і міжнародно-правових аналогів.

В умовах скринінгу національного законодавства в контексті з'ясування його відповідності актам ЄС, передусім стосовно протидії корупції, зокрема й щодо PERs, істотно актуалізується проблематика поглибленого доктринального аналізу правового аспекту фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції задля формування ґрунтового наукового базису для вітчизняної нормотворчості стосовно підготовки змін і доповнень до антикорупційного законодавства в частині засад використання відповідного різновиду фінансового моніторингу, зокрема із запозиченням позитивного, апробованого часом і практикою досвіду країн ЄС, інших зарубіжних країн щодо забезпечення високої ефективності використання відповідного інструменту антикорупції. Підготовка низки тематичних законопроектів, на жаль, засвідчує різноваріативність підходу їх авторів щодо розуміння фінансового контролю, унікальності його ресурсу, поєднання з іншими інструментами антикорупції, перспектив використання, з огляду на різні акценти в його змісті. Це негативно впливає на результативність законотворчості, спричиняє суперечливість практики правозастосування та гальмує просування України

на шляху до членства в ЄС, зокрема через «низьку якість» антикорупційного законодавства. Усунути відповідні прогалини можливо завдяки дотриманню принципу науковості під час законопроектної діяльності, урахуванню новітнього наукового базису, сформованого за результатами ґрунтовного комплексного дослідження унікальності ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб. З огляду на те, що комплексних тематичних наукових досліджень не було, наявна відповідна прогалина в правовій науці, поновити яку можна, серед іншого, завдяки використанню запропонованої дисертаційної роботи, виконання якої корелює з пріоритетними напрямками сучасної вітчизняної правової науки, сформульованими з урахуванням потреби у формуванні наукового базису для європеїзації національного законодавства України. Отже, дисертаційне дослідження Франковської С.А. цілком можна вважати таким, що вирізняється актуальністю, має наукове та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження Франковської С.А. виконано в межах плану наукових досліджень і розробок, які реалізовує Запорізький національний університет за рахунок коштів державного бюджету у 2023–2025 роках «Організаційно-правові механізми забезпечення відбудови повоєнної України в умовах інтеграції до Європейського Союзу» (номер державної реєстрації 0123U001864), а також Пріоритетних напрямів фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначених Стратегією розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженою постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12–21. Крім того, дисертація узгоджується з низкою стратегічних і програмних документів, серед яких: Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 роки, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 року № 831-р; План дій Ради Європи для України на 2023–2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова» від 29 листопада 2022 року; Програма

стратегічного розвитку Державної служби фінансового моніторингу України на період до 2024 року, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 17 січня 2022 року № 16; План заходів, спрямованих на запобігання виникненню та/або зменшення негативних наслідків ризиків, виявлених за результатами третьої національної оцінки ризиків у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, на період до 2026 року, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1207-р тощо.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, можна вважати достатнім. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані Франковською С.А. в дисертаційному дослідженні, є цілком обґрунтованими. Дисертантка використала значну джерельну базу та оптимальний пізнавальний інструментарій. Авторка аргументовано визначила ключові аспекти проблеми, що досліджується, сформулювала об'єкт і предмет дослідження. Сформульовані мета й завдання дослідження дозволили дисертантці на підставі ґрунтовного загальнотеоретичного, історико-правового, логіко-семантичного, порівняльно-правового та формально-юридичного аналізу з'ясувати правовий аспект унікального ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції, визначити проблемні питання його застосування та змодельовати варіанти їх можливого розв'язання.

Комплексним вбачається ґрунтовне опрацювання та систематизація дисертанткою результатів наукових досліджень тематики фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції в різні історичні періоди представниками різних галузевих правничих напрямів, дослідження механізму відповідного моніторингу з акцентом уваги на зміст, призначення та роль його окремих елементів, окреслення особливостей зарубіжного досвіду унормування засад відповідного різновиду

фінансового моніторингу, обґрунтування можливості й доцільності запозичення його для України, з обов'язковим урахуванням національних традицій нормотворення та правозастосування, запитів суспільства щодо пошуку ефективних інструментів антикорупції стосовно відносин за участю відповідної категорії осіб, окрему увагу авторка цілком слушно приділила визначенню шляхів удосконалення (у різних площинах їх виміру) засад використання відповідного різновиду фінансового моніторингу, з достатнім науковим обґрунтуванням ефективності їх для досягнення високого результату.

Достовірність, новизна висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в запропонованій Франковською С.А. до публічного захисту дисертації вперше здійснено дослідження, яке присвячено правовому аспекту фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції, спробі з'ясувати унікальність його ресурсу, з поглибленим аналізом особливостей доктринального його дослідження та виділенням перспективних напрямів останнього на найближчу перспективу для формування наукового базису для сучасної вітчизняної нормотворчості; особливостей формування законодавства, яке фіксує засади використання відповідного інструменту протидії корупції стосовно певної категорії осіб, із характеристикою його кількарівневості й визначенням проблемних питань, які негативно впливають на формування практики правозастосування, знижуючи ефективність зазначеного інструменту антикорупції, формуванням авторських пропозицій щодо вдосконалення положень чинного законодавства з кореляцією їх з вимогами імплементації європейських і міжнародно-правових стандартів протидії корупції; розглядом фінансового моніторингу політично значущих осіб як правової категорії, формулюванням його авторського визначення та виокремлення його властивостей, які й формують унікальність його ресурсу. Водночас дисертантка сформулювала положення, які можна вважати такими, що набули подальшого розвитку або

які вдосконалено, стосовно системного погляду на принципи відповідного моніторингу з класифікаційним поділом їх на групи та обґрунтуванням їх ролі у формуванні своєрідності відповідного моніторингу загалом; стосовно системного аналізу суб'єктів фінансового контролю політично значущих осіб і визначенням стратегічних напрямів щодо їх професійного діалогу із зарубіжними та міжнародними партнерами, удосконалення моделей співпраці в межах системного функціонування; виокремлення процедурного елементу в механізмі фінансового моніторингу політично значущих осіб, із спробою об'єктивної оцінки ефективності його змістовного наповнення та відповідності європейським, зарубіжним аналогам. Безперечно, варті уваги запропоновані авторські пропозиції стосовно вдосконалення напрямів наукового дослідження ресурсу відповідного різновиду фінансового моніторингу, пріоритетів законопроектної та законотворчої тематичної діяльності, з орієнтацією на формування вітчизняної правозастосовної практики.

Для досягнення поставленої мети й виконання завдань під час підготовки дисертаційної роботи Франковською С.А. було використано комплекс взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих філософсько-світоглядних підходів, загальнонаукових і спеціально-наукових методів, за допомогою яких обрана тема дослідження була розглянута в єдності її соціального змісту та юридичної форми. Дисертантка здійснила комплексну, системну характеристику правового аспекту фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції з обґрунтуванням унікальності його ресурсу та визначенням перспективних напрямів удосконалення його використання.

Імпонує запропонований дисертанткою спосіб викладення результатів наукового пошуку, а саме від висвітлення основних положень правової доктрини, коректної дискусії з представниками різних наукових галузевих напрямів, різних правничих наукових шкіл стосовно розуміння, властивостей, змісту, призначення фінансового моніторингу політично

значущих осіб в інструментарії протидії корупції, елементів його механізму, підходів щодо видового розмаїття та класифікаційного поділу, аналізу особливостей унормування засад використання відповідного моніторингу у вітчизняному, зарубіжному, міжнародному законодавстві, в актах ЄС, з акцентом на суперечності, прогалини, їх вплив на практику правозастосування, й аж до компаративно-правового аналізу зарубіжних практик нормативно-правового регулювання та застосування фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції, обґрунтування доцільності запозичення їх для України з визначенням авторських напрямів удосконалення засад використання його загалом.

Об'єкт і предмет дослідження сформульовані вдало та чітко, що не викликає зауважень. **Структура дисертації** є послідовною й логічною, складається з анотації державною та англійською мовами, списку публікацій здобувачки за темою дисертації, вступу, трьох розділів, які об'єднують вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загалом аналіз змісту розділів дисертації, висновків до розділів та загальних висновків роботи дозволяють дійти висновку про те, що мету й завдання дослідження реалізовано в повному обсязі.

Апробація дисертації. Основні результати дисертації Франковської С.А. відображено у 9 публікаціях, з яких 4 наукові статті у фахових журналах категорії «Б» та 6 тез, висвітлених в матеріалах всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій, а саме: «Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів» (м. Запоріжжя, 2023 р.), «Актуальні проблеми правової науки» (м. Запоріжжя, 2024 р.), «Закарпатські правові читання. Сталий розвиток та інституційна спроможність в умовах війни: національний та міжнародно-правовий аспекти» (м. Ужгород, 2024 р.), «Гуманітарні стандарти правових систем у сучасному світі: виклики, рішення, тенденції» (м. Запоріжжя, 2024 р.), «Правова освіта та правова наука в умовах сучасних трансформаційних процесів» (м. Запоріжжя, 2024 р.), «Актуальні проблеми

правової науки» (м. Запоріжжя, 2024 р.). Це дозволяє констатувати, що результати дисертаційної роботи Франковської С.А. належним чином апробовані і громадськість має змогу ознайомитися з ними.

Зміст дисертації свідчить про високий науковий рівень і всебічність опрацювання фундаментальних аспектів обраної теми, глибоке розуміння нею проблем правового аспекту фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції.

Авторкою опрацьовано значний об'єм вітчизняної та зарубіжної літератури (загалом 191 найменування), у тому числі монографії, наукові статті, навчальні джерела, нормативно-правові акти, правова публіцистика. Сформульовані в роботі висновки дисертантка логічно доповнює аналізом положень актів законодавства з посиланням на відповідні нормативно-правові джерела, програмні та стратегічні документи, що загалом дозволило сформулювати ключові проблемні питання правового аспекту фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції, проаналізувати їх, запропонувати обґрунтовані висновки.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено стан її розробки, окреслено зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, сформульовано мету й задачі, визначено об'єкт і предмет, методи дослідження, закріплено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію результатів дисертації та кількість авторських публікацій, а також схарактеризовано структуру дисертації. Розділ 1 «Загальноправові засади фінансового моніторингу політично значущих осіб» присвячений розгляду стану дослідження фінансового моніторингу політично значущих осіб у вітчизняній правовій науці (підрозділ 1.1), характеристиці фінансового моніторингу політично значущих осіб як правової категорії (підрозділ 1.2), аналізу законодавства України про фінансовий моніторинг політично значущих осіб в аспекті його генези та особливостей (підрозділ 1.3). Своєю чергою розділ 2 «Механізм фінансового моніторингу політично значущих

осіб та правова характеристика його складових» присвячено системному аналізу принципів, суб'єктів фінансового моніторингу політично значущих осіб та його процедурному аспекту. Розділ 3 «Основні напрями вдосконалення фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції» спрямовано на висвітлення зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання засад фінансового моніторингу політично значущих осіб з виокремленням напрямів його запозичення для України, а також основних напрямів удосконалення фінансового моніторингу політично значущих осіб в Україні в контексті трьох «базових блоків» (доктринального, законодавчого й освітянського).

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертаційного дослідження Франковської С.А. підготовлений науковим стилем, державною мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені логічно, стисло, точно, ясно і просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Формулювання авторської позиції на сторінках дисертації в полеміці з основними підходами, поглядами інших представників різних галузевих напрямів правової науки є коректним, аргументованим, виваженим.

Оформлення дисертації відповідає вимогам, які передбачені в актах законодавства для відповідного різновиду наукових робіт.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Детальне опрацювання дисертаційного дослідження та наукових публікацій Франковської С.А. дозволяє сформулювати висновок про те, що фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. У дисертації не виявлено текстових запозичень, використання ідей, наукових матеріалів і результатів наукових пошуків інших авторів без посилання на відповідні джерела та інших випадків порушення академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи загалом позитивне враження від запропонованої дисертаційної роботи Франковської С.А., слід звернути увагу на положення, зміст яких варто визнати дискусійним та які не

повною мірою опрацьовані або потребують уточнення авторської позиції під час публічного захисту, серед них:

По-перше, дисертантка пропонує збереження безстроковості фінансового моніторингу стосовно «колишніх» (ексів) «міжнародних публічних діячів» (діячів міжнародних організацій), попри домінуючу практику зарубіжних країн, надання їм статусу «звичайного клієнта» одразу ж після втрати ними зазначеної «прив'язки до відповідної організації» (с. 139 дисертації). Потребує додаткового обґрунтування позиція здобувачки стосовно доцільності впровадження в Україні саме «хард»-версії унормування засад фінансового моніторингу стосовно «колишніх» (ексів) «міжнародних публічних діячів» (діячів міжнародних організацій), незважаючи на позитивні «спрощені» практики зарубіжних країн, особливо в контексті євроінтеграційних процесів у державотворенні та правотворенні в Україні.

По-друге, не менш дискусійною виглядає пропозиція здобувачки щодо потреби в збереженні безстроковості фінансового моніторингу стосовно «дотичних осіб» політично значущих осіб після набуття останніми статусу «ексів» (с. 137–138, 149 дисертації). З огляду на наявність діаметрально протилежних доктринальних наукових підходів щодо обґрунтування відповідних моделей унормування засад фінансового моніторингу в частині його безстроковості, позиція дисертантки виглядає дещо спрощеною та потребує додаткового пояснення під час публічного захисту.

По-третє, доцільним вбачається доповнення положень роботи аналізом статистичних (зокрема звітних матеріалів) результатів правозастосування різних суб'єктів фінансового моніторингу політично значущих осіб в Україні, що дозволило б сформулювати уявлення про ефективність діяльності як кожного з них, так і їх системи загалом, виокремити проблеми практичного характеру, фактори впливу. На жаль, у роботі такі дані представлено досить фрагментарно.

Однак висловлені зауваження мають дискусійний, рекомендаційний характер і є такими, що орієнтовані на стимулювання подальшого дослідження відповідної проблематики. Вони загалом не впливають на загальне позитивне враження від змісту, результатів дисертаційної роботи, а також на значення проведеного дослідження для вітчизняної науки і практики.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що дисертаційне дослідження на тему «Фінансовий моніторинг політично значущих осіб як інструмент протидії корупції: правовий аспект» є завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає в комплексному аналізі правового аспекту унікальності ресурсу фінансового моніторингу політично значущих осіб як інструменту протидії корупції, формулюванні пропозицій щодо вдосконалення засад його використання. Робота відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка – Франковська Світлана Андріївна – на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент –
керівник Департаменту
Бюро економічної безпеки України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Олексій ДРОЗД